

AFANONYMISERING ■ Som dokumentar er DRs beretning om sexismen i musikbranchen mangelfuld. Det mindsker dog ikke dens værdi som bidrag til en tiltrængt kulturændring.

Tusinder af myggestik

LASSE WINTHER JENSEN

Sexisme i musikbranchen. DRTV.

DRs *Sexisme i musikbranchen* er metodisk set noget juks, og som dokumentar betragtet er den noget rod. Det første, man bider mærke i, er titlen. »Sexisme« i musikbranchen, ikke »MeToo«. Det sidste er vi efterhånden enige om, hvad handler om – seksuelle overgreb. Men hvad omfatter »sexisme«? I dokumentaren beskrives et bredt spektrum af oplevelser fra dumsmarte bemærkninger over grooming af teenagere til et regulært overgreb.

Det, der søges italesat, er altså noget generelt, der er ganske svært at forklare og definere entydigt. En grød af normer, kønsbalancer og magtmisbrug, der både kommer indforstået og eksplicit til udtryk, men som samlet set udøver stor indflydelse på kvinders muligheder for at udtrykke sig kunstnerisk og for at gøre karriere i musikbranchen.

Fra begyndelsen klokker dokumentaren rundt i dette murede felt af oplevelser og forskellige grader af ugerning. Til at starte med stiller den sig an som et køligt, kvantitativt studie af diskrimination i musikbranchen på baggrund af undersøgelser foretaget blandt en gruppe på 150 kvinder. Men hvem er kvinderne, og ud fra hvilke kriterier blev de udvalgt til undersøgelsen?

»80 procent af kvinder under 30 år oplyser, at de har oplevet en eller flere former for grænseoverskridende adfærd i musikbranchen,« læser vi på skærmen. 80 procent af hvor mange kvinder? Hvilke kvinder? »79 procent af kvinder i musikbranchen oplever, at de laver om på sig selv eller har lavet om på sig selv for at passe ind.« Hvad vil det sige? Gör vi ikke alle det i et eller andet omfang, uanset hvor vi arbejder?

Dokumentaren går samtidig kvalitativt til værks i form af interview med en række kvindelige musikere, der fortæller om deres oplevelser med sexismen. Den anvender to cases som prisme til belysning af det overordnede problem, men den produktionsmæssige fumlefinthet har allerede resulteret i en uønsket polemik. DR har valgt at anonymisere de to mandlige musikere, der omtales i dokumentarens to afsnit. Allerede inden premieren i mandags havde den ene af de to – Martin Brygmann – forsøgt at få dokumentaren stoppet, fordi han mener, at dokumentaren indeholder fal-

ske og udokumenterede beskyldninger om ham. Han mente også, at anonymiseringen var meningsløs og let gennemskuelig.

Det er den naturligvis også, og det er lettere bizart at høre de kvindelige musikere omtale Brygmann som »den mandlige artist« og beskrive ham med forskellige hints, som om han var en person, der skulle gættes til en selskabsleg. Helt forventeligt har debatten de seneste dage da også handlet mere om Martin Brygmann end om sexismen i musikbranchen. I det hele taget skyder dokumentaren med spredte hagl i en grad, så det af og til kan være svært at afgøre, om den primært handler om et overordnet problem, eller om den primært handler om Martin Brygmann og – hvordan skal man snart omtale ham? – »den anden mandlige artist«.

Fuldvoksne, for længst etablerede kvindelige musikere må også finde sig i ekstremt upassende adfærd.

Hvad er egentlig forholdet mellem de generelle strukturer og disse to angiveligt særligt grelle cases? Spørgsmålet er altså, hvad det betyder for selve den problemstilling, der fremlægges, at dokumentaren ikke er specielt god. Forhåbentlig kommer det ikke til at betyde alverden, når først balladen om Brygmann har lagt sig en smule. For dokumentarens formløse problemer understreger også dens bydende nødvendighed.

For hvordan taler man overhovedet om en kultur, som der burde være blevet taget et fundamentalt opgør med for længe siden? Den slags er svært at beskrive præcist og fyldestgørende, fordi det frem for alt kommer til udtryk som små interaktioner og misbrug af bedagede sociale konventioner, som de fleste, der ikke udsættes for den slags, nok troede, vi havde aflært os for længe siden.

I dokumentaren gør de kvindelige musikere imidlertid et godt forsøg på at beskrive kulturen, når de på forskellige måder får sagt, at det ikke er den enkelte seksualiserende eller upassende bemærkning, der isoleret set udgør et problem, men den samlede mængde. »Et myggestik, det kan man leve med, men tusind bliver man sindssyg af,« som Annika Aakjær formulerer det.

Af samme årsag er de stærkeste dele af dokumentaren dem, hvor man virkelig får et indtryk af, hvor tærende sex-

ismen må føles gennem en hel karriere. At det ikke kun er purunge kvinder med håb om at leve af musik, der får tilsendt upassende beskeder (Martin Brygmanns kiksede brug af lumre emojis udstilles nådesløst). Fuldvoksne, for længst etablerede kvindelige musikere må også finde sig i ekstremt upassende adfærd i forbindelse med så prominent et foretagende som *Toppen af poppen*.

Det hører vi om i andet afsnit, hvor Katinka Bjerregaard og Mathilde Falch fortæller om deres oplevelser med et orkestermedlem under optagelserne af det populære program. Hans seksualiserende bemærkninger i tide og (især i) utide fremstår ikke bare upassende, men også enormt ydmygende – en fuldkommen underminering af folk, der skulle forestille at være hans kolleger.

Særligt interessant bliver det, da den mandlige musiker Alex Vargas fortæller om at overhøre samme bandmedlems kommentarer til en yngre kvinde, der arbejder på produktionen af programmet. »Jeg kan ikke forestille mig, hvordan det har været for hende,« siger han. Senere fortæller vi om, hvordan Simon Kvamm overhører kvindernes samtale om bandmedlemmet og udtrykker sin forfærdelse. Det ender med en kollektiv klage, som syltes af produktionssekskabet bag programmet.

De mandlige musikeres paffe reaktioner og produktionssekskabets mangelfulde klagehåndtering peger på, at det er vigtigt, at *Sexisme i musikbranchen* bliver sendt, og vigtigt, at kvinderne, den interviewer, tør stå frem: Vi er først nu ved overhovedet at udvikle sprog og normer for at tale om de her problemer som problemer, der vedrører os alle. Som sociale konventioner, der skal tages et kollektivt opgør med.

Musikbranchen er desuden i særlig grad sårbar over for magtmisbrug og diskrimination. Som musikeren Signe Svendsen siger i dokumentaren: Det er en branche uden strukturer, men den giver en kæmpe frihed. Arbejdet og resten af livet flyder i høj grad sammen. Spørgsmålet er, hvem der har magt til at begrænse andres del i friheden? Og hvem der skriker ind, hvis nogen misbruger friheden i en grad, så den slår over i grænseløshed?

Det ville være en stor skam, hvis de oplevelser, der fremlægges i *Sexisme i musikbranchen*, drukner i dokumentarens klodsede form og i nok så relevante journalistiske indsigelser. Måske skulle den have skelnet klarere mellem overgreb og magtmisbrug, og produktionsholdet burde afgjort have forsøgt at fokusere skarperne. Men det er for intet at regne mod det faktum, at dokumentaren sætter tiltrængte ord på en fundamental og nødvendig kulturændring, der først lige er gået i gang.

SKRIFTBILLEDER ■ Med sin nye udstilling om kalligrafi har Davids Samling leveret en smuk, men krævende indføring i den islamiske kunstverden.

I ordets magt og væld

SAMI KLEIT

Mere end Ord – Kalligrafi fra den islamiske verden.
Davids Samling, Til 26. januar 2025.

Det er svært at komme i tanke om et sted, hvor en udstilling om kalligrafi giver så meget mening som på et museum for islamisk kunst. Ingen anden verdenskultur har benyttet sig af indskriftte i så mange sammenhænge som den islamiske verden.

Derfor er det ikke overraskende, at Davids Samling nu har åbnet en udstilling om kalligrafi. Det var vel egentlig bare et spørgsmål om tid.

Ikke desto mindre er det netop overraskelsen, der rammer, når man træder ind i udstillingens formørkede lokaler. Ganske passende er udstillingen døbt *Mere end Ord*, for man føler straks, at man her vil blive indviet i hemmeligheder af en anden verden.

Det bliver man på sin vis også. Allerede ved udstillingens begyndelse vil det dæmre for beskueren, at han eller hun er trådt ind i et univers, der kun delvist udfolder sig i det dennesidige.

Det er strengt taget ikke en religiøs udstilling. Man behøver sådan set heller ikke at interessere sig for religion for at kunne nyde udstillingen. Men det gør nu alligevel oplevelsen mere givende, hvis man tør træde ind i den islamiske forestillingsverden.

For skal man pege på et gennemgående tema i udstillingens 128 ret så forskellige og hver især pragtfulde værker, må det være modsætningen mellem på den ene side det uendelige og på den anden side menneskets værdiløse, kortvarige jordiske eksistens.

Det er en modsætning, der hører til de væsentligste aspekter ved den islamiske kunst. I udstillingen får beskueren stiftet bekendtskab med flere forskellige, men beslægtede udtryk af dette aspekt. Et typisk eksempel er det uendelige mønster, undertiden også kaldet gentagelsesmønsteret. Det er et mønster, der allerede tidligt i den islamiske kunsthistorie blev udfoldet, og som kan siges at være et af de mest dominerende træk i den islamiske kunst på tværs af tid og sted.

PÅ ET PAPIRBLAD FRA (formodentlig) det 18. århundredes Indien ser vi, hvor intrikat og sofistikeret gentagelsesmøn-

steret kan tage sig ud. Omgivet af slyngede, forgyldte blomster træder den ligeledes forgyldte kalligrafiske komposition frem på en sort baggrund. Kalligrafien er spejlet lodret, så der på hver side af spejlingsaksen står »Allah al-Baqi« (Gud, Den Bestandige). Samtidig gennemborer flere af bogstaverne hinanden, mens planteornamentikken får lov at udfylde bogstaverne. Blomstrende evighed.

Mere intrikat endnu bliver det på en skål af lergods fra det 10. århundrede, der enten kommer fra det østlige Iran eller Centralasien. Her kan selv den mest erfarne udi islamisk kalligrafi kun med møje og besvær tyde ordsproget:

»Den, der tror på det hinsides, udmærker sig i gavmildhed.«

Fire små prikker på skålen indikerer for beskueren, at der i urets retning fra klokken seks begynder en sætning midt i det, man ved første øjekast kun ville opfatte som skriftlignende former, der gentager sig selv.

Man behøver ikke at tilbringe lang tid blandt kalligrafien for at fornemme en dobelthet. På den ene side deler kalligraferne med rund hånd ud af deres talenter. På den anden side holder de beskueren ud i strakt arm og lader ham eller hende vide, at tiden endnu ikke er inde til virkelig at forstå kalligrafien.

Det er der en mening i. Den uendelige fortsættelse eller gentagelse af et bestemt mønster, hvad enten det er abstrakt, halvabstrakt eller ligefrem figurativt, er dels

et udtryk for en dyb overbevisning om alle skabningers evige liv, dels et udtryk for en mistillid til den midlertidige eksistens. Ved at præsentere beskueren for et mønster, som i sin helhed kun eksisterer i evigheden, knytter den muslimske kunstner et bånd mellem det øjeblikkelige og tilsyneladende begrænsede og evigheden selv.

Der er meget at forholde sig til, og værkernes ledsagende tekster bør man ikke springe over. Det er lige før, det svimler for beskueren. Investerer man til gengæld et par timer i udstillingen, vil den større sammenhæng give sig til kende. Størstedelen af de udstillede værker tilhører allerede Davids Samling. Alligevel føles de nye og anderledes vedkommende, fordi de nu ikke længere udstilles som udtryk for en bestemt periode eller område, men som kalligrafi.

Måske er det i virkeligheden en god ting, hvis det svimler for beskueren, og det hele begynder at smelte lidt sammen. For det hører til de grundlæggende principper i den islamiske kunst, at selve tingens værdi skal opløses. Udsmykningen af en hvilken som helst flade med en af de utallige tekniske muligheder og det uendelige mønster tjener altid det samme formål: at tilsøre og »ophæve« den håndgribelige form. Det gælder for såvel monumentalarkitektur som den mindste penne-æske.

Har man svært ved at genkalde sig, hvad man egentlig var inde at se, og finder man kun skriftbilleder på nethinden, bør man derfor ikke fortvivle. Det er sådan, kalligrafen arbejder. Med sine pennestrøg tilslører han sine genstandes soliditet. Pludselig får alt en særlig forgængelig karakter, og motivernes udkrystallisering bliver den eneste virkelighed. Da fornermer man også, at de har ret på Davids Samling. Det er *mere end ord*.

Skål af frittegods bemalet med lustre over turkisk opak glasur. Pressefoto: Pernille Klemp

CHRISTOFFER ZIELER

INTERVIEW

I de islandske sagaer findes kun skæbnsvangre valg. Historierne har intet spækag af overflødig fortælling, blot disse beslutningsdygtige mennesker, ejendommeligt rolige på randen af udslættelse. Og voldsparate: En mand møder en anden mand, der udveksles ord, den ene fælder den anden med et øksehug.

Sådan en slags verden forekommer det mig, at Viggo Mortensen har skildret i *Til verdens ende*. En sagte western om et elskende par i en udsat situation i en livsfarlig verden. Fransk-canadiske Vivienne Le Coudy (Vicky Krieps) og danske Holger Olsen (Viggo Mortensen) vil skabe sig et liv ved en knastør bjergside nær USAs vestlige grænse. Men Olsen, der er dekoreret veteran fra Træarskrigen, beslutter sig for at drage ud for at slås for sit nye land på unionens side i den amerikanske borgerkrig. Det er svært at forstå hvorfor.

»Det er altid en fejltagelse at drage i krig,« siger Viggo Mortensen. »Også selvom det er baseret på moralske overvejelser. Det har altid forfærdelige konsekvenser for alle involverede.« Det ville være en skam at afsløre handlingen ved at forklare, hvorfor det er sandt i filmens tilfælde.

Af forskellige grunde har jeg først set Viggo Mortensens film atfænen for interviewet, efter at familien var gået i seng. Da den var slut, sad jeg alene i mørket, dybt rørt og lidt trist til mode, nulstillet af katarsis. Det fortæller jeg ham, for ligesom at bryde isen; der er jo ingen grund til ikke at nævne, at filmen var god, når det nu er sandt. Men Mortensen ser næsten bestyrtet ud.

»Men havde du et godt billede og god lyd og sådan noget? Det er jo ikke ligesom i biografen. Havde du mulighed for at se det hele til sidste skud og end credits til sidst?«

– Ja ja, jeg havde mine høretelefoner. Det lod godt. Jeg var jo helt uforstyrret.

»Fordi de sov...« siger han.

– Alle sov ja, og jeg var opfyldt af sådan en dyb tristhed og veltilpashed. Jeg synes virkelig, det var en god film.

Så sænker han skuldrene. »Tak skal du have. Det er godt at høre. Sådan har jeg det også, når jeg ser den. Heldigvis.«

Viggo Mortensen havde tid at lade tankerne vandre, da han skrev sit manuskript.

»Det var under covid. Jeg boede i Madrid, og man måtte stort set ikke gå ud. Så jeg skrev historier,« siger han. »Det første billede, jeg fik i hovedet, var af en pige, der legede i en skov med egetræer og ahorn. Der, hvor min mor voksede op i det nordøstlige USA tæt på Canadas grænse.«

Idet han taler, retter han lidt på de to telefoner, jeg har lagt på bordet som optagere, så de bedre kan opfange hans stille stemmeføring.

»Okay, så hvordan var hun, denne kvinde, inspireret af min mor?« fortsætter han og svarer selv:

»En nysgerrig, stædig og fri kvinde. *Sådan* en kvinde. Men hvor skal hun leve og hvornår? Ja, hun skal leve i det 19. århundrede på *the Western frontier*. Fordi det er et sted, hvor hun vil være udfordret som kvinde, hvis hun vil være selvstændig og er stædig, sådan som Vivienne er. Det er et samfund, der er domineret af nogle få mænd, som har magten, korrupte og voldsomme typer.«

Han fortsætter: »Jeg tænkte: Det bliver svært for hende.«

I FILMEN TALER Viggo Mortensens karakter engelsk som en dansker – »Det var jo sådan, min far talte,« siger han – men den Mortensen, jeg møder på et københavnsk hotels tagterrasse, taler formfuldent dansk. Ikke ganske som den amerikaner, han jo faktisk er, men som i en film fra gamle dage. Han udtaler »arbejde« på gammeldags dansk, uden j og med blødt d. *Arbejde*.

»Nå, men, visuelt skulle alt være historisk korrekt og derfor vise landets etniske og sproglige mangfoldighed. Det er sjældent, at man i hovedrollerne i en western har to mennesker, der ikke har engelsk som førstesprog.«

Vivienne har i filmen muligheder, der socialt langt overgår, hvad Olsen kan tilbyde. Men den velhavende bejler, hun har i filmens begyndelse, keder hende med sin bragesnak. Hun lader sig falde ind i forelskelsen i Olsen og slår følge med ham.

»Kvinder har selvfølgelig før haft hovedroller i westerns, men normalt er de ekstraordinære individer. Tag Barbara Stanwyck i *Forty Guns*; og Claudia Cardinale, som er så smuk og speciel i Sergio Leones *Once Upon a Time in the West*. Eller også er det kvinder, der opfører sig som mænd og skyder med rifler og sådan noget. Men jeg ville vise en normal kvinde; en kvinde, som der sikkert har været tusindvis af, lige så stærke og selvstændige i deres tanker som Vivienne, men som ingen har skildret i nogen film.«

Vicky Krieps har med Vivienne Le Coudy fået en rolle, som er velegnet til at indskovle priser og udmærkelser, og de vil også være forjente, for hun er magnetisk. Filmens mest rørende scener handler om hendes ensomme, byrdefulde liv, prunkløst fortalt som i en Astrid Lindgren-historie.

Der er faktisk, nu vi er ved det, noget Emil fra Lønneberg nu som granvoksen mand over den lavmælte, hofflige Viggo Mortensen, let ludende under en velkjent sixpence af tweed. Han ser omkring 30 procent mere arret ud, end jeg erindrede, fordi jeg vel ser Tolkienens Aragorn for mig, med kløft i hagen og dybtliggende, venlige øjne som på en jagthund.

I *Green Book* fra 2018 spiller Viggo Mortensen også en mand fra et etnik mindretal – Tony Vallelonga, der i 1960'ernes USA bliver chauffør for pianisten Don Shirley – og det er en karakter, der let kunne virke paradisk med sin gestik og italiensk-amerikanske sociolekt, men som Mortensen lander lydeftigt, så vidt jeg kan bedømme.

I den nye film er det lykkedes ham at give Holger Olsen nogle træk, som forekommer mig at være særskilt danske. Det er noget med måden, som Olsen trækker på skuldrene på og ligesom får afvist et uoverstigeligt stort problem; at han reagerer ved at flippe *ind i* stedet for ud.

»Ja,« nikker Viggo Mortensen. »Og også den høflige, men klodsede måde, han reagerer på, da Vivienne siger: 'Jeg har også fået arbejde.' Han er ved at pege på vasketøjet, der hænger, ligesom for at sige: 'Hallo, det er dit job,' men hun kigger på ham og, og han tager sig i det og siger: 'Øh, jamen har du brug for det?«

Viggo Mortensen gnægger lidt.

»Jeg tror, der er mange små ting, en dansker vil se og forstå, som man i andre samfund også vil bemærke, men snarere finde sæere.«

– *Hvordan tager folk i andre lande imod flersprogheden?*
»De forstår det som en indsats for at vise mangfoldigheden